МУНИЦИПАЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ «ОТДЕЛ ОБРАЗОВАНИЯ СЕРНОВОДСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА»

МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ «ДОМ ДЕТСКОГО ТВОРЧЕСТВА СЕРНОВОДСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА»

ПРИНЯТА
на заседании
педагогического совета
Протокол № 1 от 28.08.2026 г.

УТВЕРЖДЕНА
приказом директора
МБУ ДО «ДДТ Серноводского
муниципального района»
№ 66-п от 11.09. 2026 г.

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ

Сертификат: 00F52685EBAEE339689062031617CE7D8E
Владелец: Исаева Марет Сосламбековна
Действителен: с 22.09.2025 до 16.12.2026

ДОПОЛНИТЕЛЬНАЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ОБЩЕРАЗВИВАЮЩАЯ ПРОГРАММА «САМУКЪАНЕ АБАТ»

Направленность: социально-гуманитарная
Уровень программы: стартовый

Возраст детей: 5 -7 лет
Срок реализации: 1 год

Составитель:
Сукишева Петимат Хамзатовна
педагог дополнительного образования

г. Серноводское, 2026 г.

ПРОГРАММИН ЧУЛАЦАМ

ДАКЪА 1. ПРОГРАММИН КОЬРТА АГ1ОНАШ БИЛГАЛЙАХАРАН КОМПЛЕКС

1.1. Программа кечйаран нормативийн бух_____3
1.2. Программин тlехьажор_____3
1.3. Программин тlегlа_____3
1.4. Программин маьlналла_____3
1.5. Программин lалашо _____4
1.6. Дешархойн категориш.
1.7. Программин барам а, кхочушйаран хенаш а. _____4
1.8. Дешаран процесс вовшахтохаран кепаш. Занятийн раж. _____5
1.9. Программа дlалацаран жам1ех дерг. _____5

ДАКЪА 2. ПРОГРАММИН ЧУЛАЦАМ

2.1. Дешаран-тематически план. _____5
2.2. Дешаран-тематически планан чулацам._____9

ДАКЪА 3. АТТЕСТАЦИН КЕПАШ А, МАХХАДОРАН МАТЕРИАЛАШ А ДАКЪА_____14

4. ВОВШАХТОХАРАЛЛИН-ПЕДАГОГИЧЕСКИ БИЛЛАМИЙН ЦХЬАЬНАКХЕТАР.

4.1. Программа кхочушйаран материально-технически хьелаш. _____15
4.2. Программина кадрашца кхачо йар. _____15
4.3. Дешаран-методически хьелаш._____15

Литература_____17

Приложени:

№1: Календарный дешаран график.
№2: Мах хадоран материалаш.

РАЗДЕЛ 1. Комплекс основных характеристик дополнительной общеобразовательной общеразвивающей программы

1.1. Нормативная правовая база к разработке дополнительных общеобразовательных программ:

- ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» № 273-ФЗ от 29.12.2012г.
- Приказ Министерства образования и науки РФ от 27 июля 2022 года №629 «Об утверждении порядка организации и осуществления образовательной деятельности по дополнительным общеобразовательным программам»;
- Концепция развития дополнительного образования детей до 2030 года от 31 марта 2022 года № 678-р (изм. от 1 июля 2025 г. № 1745-р)
- Постановление Главного государственного санитарного врача РФ от 02 июня 2026 г.№19 «Об утверждении санитарных правил СП 2.4.2.4283-26 «Санитарно-эпидемиологические требования к организациям воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодежи»;
- Письмо Минобрнауки РФ от 18.11.2015 № 09-3242 «О направлении рекомендаций» (вместе с Методические рекомендации по проектированию дополнительных общеразвивающих программ);
- Приложение к письму Департамента молодежной политики, воспитания и социальной поддержки детей Минобразования и науки России от 11.12.2006 г. № 06-1844 «О примерных требованиях к программам дополнительного образования детей» (в частях, не противоречащих современному законодательству);
- Приказ Министерства просвещения РФ от 3 сентября 2019 г. №467 «Об утверждении Целевой модели развития региональных систем дополнительного образования детей».

1.2 Программин т1ехьажор.

«Самукъане абат» цIе йолу тIетоьхначу йукъарчу дешаран йукъаракхиоран исбаьхьаллин тIехьажор долу программа кечйина ю кегийчу а, школе даха дезаш долчу берашна меттан хазна а, нохчийн гIиллакхаш, культура говзалла йовзийтарна.

1.3 Программин т1егIа — долоран.

«Самукъане абат» программин долоран тIегIа цIе йолу кечамаллин группан йукъаракхиоран программаш нохчийн маттахь кхочушйарна кечамбаран курс ю.

1.4 Программин маь1налла.

Программа маьIналле хилар йукъаралла кхиаран кхазамана муьрехь берийн а, дай- нанойн а лехамаза жоп луш хилар ду: социле ладаме долу хаарш а луш, комплексан цхьанатоьхна 1аморан, кхиоран, кхетош-кхиоран тIелаткъам бо цо.

Этнокультурни дешар шеца педогогикин доккха маьIна долуш ду

дешархойн шайн къоман башхалла йевзаш, кхечаьрца тарлуш, къаьмнашна йукъара зlенаш йузуш, цхьана а къоман векалшца дар-дацар доцуш кхиорехь.

Ишттачу дешаро шен къоман синхьежаман мехаллашкахула кхечу къаьмнийн мехаллаш йовза lамабо дешархой. Цхьана arlop цо аьтто ло тайп-тайпана гlиллакхаш долчу къамнийн векалшца уьйраш таса, вукху arlop — шен къоман шатайпаналла ларйан аьтто ло.

Культурех дlахадон йиш йоцу дакъа ду ненан мотт, цуьнан уггаре а доккха а, ладаме а дакъа. Къоман культура шен ненан маттехула, гlиллакхашкахула, ламасташкахула, хелхарехула, музыкехула, сурт дилларан говзаллехула, куьйга-говзаллин исбаьхьаллехула гайта еза, хlунда аьлча, ненан мотт ца хууш, шен къоман культура кхиалур йац.

Къасторан билгалонаш.

«Нохчийн меттан хазалла» программин къасторан билгалонаш ю дешархойн нохчийн литературан школан программан къоргера 1илманан т1етовжар,

Программина бух х1оттина шолг1а классан дешаран книжки т1ехула, автор – Солтаханов Э.Х., Солтаханов И.Э.

Программо берийн нохчийн литературин хаамаш ч1аг1бийр бу, безам а кхуллуш, Даймахке, цуьнан культуре ларам а, безам а хила lамор.

1.5 Программин lалашо.

lалашо: нохчийн мотт а, нохчийн меттан элпаш довзтар литература а, къоман туьйранаша довзуьйтуш, цаьрга безам а кхуллуш, Даймахке, цуьнан культуре ларам а, безам а хила lамор.

Курсан декхарш:

1аморан:

- Ненан матте дешархойн безам кхоллар;
- Меттан грамматика йовзаран хаарш далар а, литературин мотт а, нохчийн бовза, беза 1амор;
- Нохчийн мотт lаморехь дешархойн шаьш болх бан догдаийтар;
- Ненан мотт lаморан бахьанаш дукха хилар довзийтар;
- Кхолларалла кхиор а, лексикин барам лакхабаккхар а;
- Нохчийн литературан маттах долу хаарш далар.

Кхиоран:

- Дешархошна талламан белхаш бар марздар;
- Тайп-тайпанчу дошамашца болх бан lамор.

Кхетош-кхиоран:

- Киншка лелоран культура кхиор;
- Дешархойн тайп-тайпанчу декъашкахь х1ума довза лаам кхоллар, ойлайаран культура кхиор.

1.6 Дешархойн категориш.

Программа лерина ю школе даха дезашдолу кегийчу дешархошна – 5-7 шо.

Бер тобане д1аэцар кхочушдо беран лаамаца а, дас-нанас (бакъо йолчу верасаша) дехаран кехат чудаларца.

1.7 Программин барам а, кхочушйаран хенаш а.

Программа кхочушйаран хан — 1 шо. Программин барам — 144 сахьт.

1.8 Дешаран процесс вовшахтохаран кепаш.

Программин лехамашкахь lаморан занятиш тайп-тайпанчу кепашкахь дlайахьар ду къамелаш;

практически занятиш;

теоретически занятиш.

Дешаран процесс вовшахтоьхна ю теорин а, практикин а занятеш хийцайаларца.

Дешар дlадахьаран коьрта кеп практически занятеш вовшахтохар ю.

Занятеш дlахьо тайп-тайпана хенаш йолчу тобанашкахь.

Занятийн раж:

Дешаран 1 шо — кlиранах шозза шишша сахьт.

Занятийн хенан барам —30-35 минот, 10 минот йу къасто а йолуш.

1.9 Программа дlалацаран жамlех дерг.

Дешаран 1 шо д1адаьлча, дешархошна хуур ду:

- Дешаран предмете санна безам кхоллалур бу ненан матте;
- Нохчийн меттан грамматикин баххаш хуур ду, литературин мотт бохург хlун ду а, цуънан маь1на а девзар ду;
- Ненан мотт lамош кхидl а шаьш къахьега хаарш хир ду;
- Ненан мотт а, халкъан кхолларалла а 1амон а, мексика шорйаян а коьрта бахьанаш девзар ду.
- Нохчийн литературни маттах хаарш кlарглур ду.

Хуур ду:

- хlуманна сихха дуьхе кхиа;
- талламан белхаш бан;
- тайп-тайпанчу дошамех пайдаэца.

ДАКЪА 2. ПРОГРАММИН ЧУЛАЦАМ

2.1. Дешаран тематический план

Дакъойн а, теманийн а ц1ерш	Сахьтийн барам			
	Дерриге а сахьташ	Теори	Пр-ка	1уналлин кеп
Самукъане абат				
Инструктаж по ТБ. Маршалла. Довзар.	2	1	1	Ша-шен мах хадор. Фронтальни хаттар.
Абат. Элпаш а, аьзнаш а.	2	1	1	Барта хаттар
Аз а, элп «Аа»	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»

Г1иллакхе дешнаш	2	1	1	Барта хаттар
Аз а, элп «Уу».	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп «Оо»	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп «Ии»	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Лл	2	1	1	Барта хаттар.
Нохчийн маттахь муха дагар до?	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп Мм	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Мукъа аьзнаш а, элпаш а.	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Мукъаза аьзнаш а, элпаш а.	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Дош а, дешдакъа а.	2	1	1	Барта хаттар .
Аз а, элп Сс	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Рр	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп Ее	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Ээ Муьлхачу басахь ю стигал? (рисование)	2	1	1	Барта хаттар.
Бесаш довзитар	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Бб	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Хх	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Вв Пластилинах дийнаташ дар.	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Зз	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Дикалла а, г1иллакх а.	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»

Аз а, элп а Гг	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор «Жам1 даран кехатца»
1а доладаран тидамаш	2	1	1	Барта хаттар.
Аз а, элп а Дд	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Йй	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Жима - йоккха Шуьйра - готта	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Пп	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а Цц	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Дийнан раж	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп Нн	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Тт	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Кк	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Шш	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
К1еда хьаьрк Ч1ог1 хьаьрк	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а 1	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Дийнаташ довзар	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Ж ж	2	1	1	Барта хаттар.
Аз а, элп а ы	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а Кх кх	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Хь хь	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Аь аь	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Оь оь	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Уь уь	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.

				«Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Ч ч	2	1	1	Мах хадор «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Ч1 ч1	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Сан доьзал.	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а Къ къ	2	1	1	Мах хадор. «Жам1д. кехатца»
Аз а, элп а Х1 х1	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а К1 к1	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а Ююю	2	1	1	Барта хаттар.
Аз а, элп а Яя	2	1	1	Барта хаттар.
Туьйра Каде к1ант	2	1	1	Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а Т1 т1	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Юь юь	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Олхазарийн ц1ераш	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а П1 п1	2	1	1	Ша-шен мах хадор.
Стоьмаш а, хасстоьмаш	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп Яь яь	2	1	1	Ша-шен мах хадор.
Адаман анатоми	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Ц1 ц1	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а Г1 г1	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аз а, элп а Фф	2	1	1	Ша-шен мах хадор.
Сизаш хьекхар (штриховка) Сценка «Теремок»	2	1	1	Ша-шен мах хадор. «Жам1даран кехатца»
Аз а, элп а Щщ	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Туьйра дешар. Берийн дахарех лаьцна дийцарш. Ловзар.	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Аьтто - аьрро (ориентация в пространстве)	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
Йистехь, генахь, уллехь, лекхахь, к1елахь	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.

Сизаш хьекхар (овал, полуовал) Ловзар	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор «Жам1 даран кехатца»
Сизаш хьекхар (прямые линии с закруглением внизу и вверху) Туьйра дешар	2	1	1	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор «Жам1 даран кехатца»
Котрольни болх. Т1аьххьара горгали.	2	1	1	Беседа. Фронтальни хаттар.
Итого	**144**	**72**	**72**	

2.2. Дешаран-тематически планан чулацам
Бовза, беза ненан мотт

1.Тема: Маршалла хаттар. Довзар.
Теори: ненан матгахь вовшашка маршалла а, хьал-де а хатта 1ема.
Практика: диалогаш х1иттайо. Маршалла хатта деза хьелаш кхуллу. Дошаман болх бо.
2.Тема: Абат. Элпаш а, аьзнаш а.
Теори: нохчийн абатах дийцар. Абат йовзийтар. Дешаран керлачу шарна декхарш.
Практика: шалха мукъа а, мукъазчу а элпашца дешнаш х1иттадо.
3.Тема: Аз а, элп «Аа». Аз а, элп «Уу».
Теори: мукъа элпаш а, аьзнаш а йукъахь долу дешнаш кхоллар.
Практика: мукъа элпаш а, аьзнаш а йукъахь долу дешнаш х1иттор.
4. Тема: Г1иллакхе дешнаш.
Теори: нохчийн матте безам хилар, и к1орггера 1амо лаам хилар.
5. Тема: Аз а, элп «Уу».
Теори: мукъа элпаш а, аьзнаш а йукъахь долу дешнаш кхоллар.
Практика: мукъа элпаш а, аьзнаш а йукъахь долу дешнаш х1иттор.
6. Тема: Аз а, элп «Оо». Аз а, элп «Ии»
Теори: аз «И», «О» йукъахь долу дешнаш далор.
Практика: ловзар. Чехкааларш, дагардарш, кицанаш.
7. Тема: Аз а, элп «Ии»
Теори: аз «И», йукъахь долу дешнаш далор.
Практика: ловзар «Тамашена йеак1ов». Чехкааларш, дагардарш, кицанаш
8. Тема: Аз а, элп Лл.
Теори: аз «Л», йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Дог1у дош ала.
9. Тема: Нохчийн маттахь муха дагар до?
Теори: берашна дагарда 1ам дар.

10. Тема: Аз а, элп Мм.
Теори: аз «М», йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Дог1у дош ала.
11. Тема: Мукъа аьзнаш а, элпаш а.
Теори: мукъачу аьзнийн башхаллаш йовзий тар.Ойлаар, тидам бар, къамел , кхетам кхиор.
12. Тема: Мукъаза аьзнаш а, элпаш а.
Теори: мукъазачу аьзнийн башхаллаш йовзий тар.Ойлаар, тидам бар, къамел , кхетам кхиор.
13. Тема: Дош а, дешдакъа а.
Теори: даккхийчу элпашца яздеш долу дешнаш довзийтар, царех йозанехь нийса пайдаэца 1амор.
14. Тема: Аз а, элп Сс.
Теори: аз «С», йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо.
15. Тема: Аз а, элп Рр.
Теори: аз «Р» йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо
16. Тема: Аз а, элп Ее. . Акхарош йовзар
Теори: элп е маца яздо бакъо карлайаккхар.
Практика: дошаман болх бо. Акхарош йовзаран бахьан лела до.
17. Тема: Аз а, элп Ээ. Акхарош йовзар
Теори: элп э маца яздо бакъо карлайаккхар.
Практика: дошаман болх бо. Муьлхачу басахь ю стигал? (рисование).
18. Тема: Бесаш довзитар.
Теори: муьлхачу басахь хуьлу х1уманаш.
Практика: къоламашца сурт диллар.
19. Тема: Аз а, элп Бб.
Теори: аз «Б» йуккъехь долу дешнаш далор.
Практика: Туьйра дешар. Оьзда хиларх къамел дар
20. Тема: Аз а, элп Хх.
Теори: аз «Хх» йуккъехь долу дешнаш далор.
Практика: Туьйра дешар. Оьзда хиларх къамел дар
21. Тема: Аз а, элп Вв.
Теори: аз «В», йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Дог1у дош ала.
22. Тема: Аз а, элп Зз.
Теори: аз «З» йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Дог1у дош ала.
23. Тема: Дикалла а, г1иллакх а.
Теори: нохчийн г1иллакхаш довзар, уьш лело доьналла хилар.

24. Тема: Тема: Аз а, элп а Г г.
Теори: суьрташ т1ехь йолчу х1уманийн ц1ераш йахар.
Практика: ловзар «Элп дайна».
25. Тема: 1а доладаран тидамаш.
Теори: Ойла йар , тидам бар , къамел кхиор.
Практика: дийцар дагадан.
26. Тема: Аз а, элп а Д д.
Теори: аз «Д», йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо.
27. Тема: Аз а, элп Йй .
Теори: элп «Й» йукъахь долу дешнаш кхоллар.
Практика: дешнашкахь мукъаза аз а, элп а «Й», лахар.
28. Тема: Жима, воккха. Готта, шуьйра.
Теори: башхал хаар.
29. Тема: Аз а, элп а П п
Теори: аз «Д», «П» йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо.
30. Тема: Аз а, элп а Ц ц
Теори: суьрташ т1ехь йолчу х1уманийн ц1ераш йахар.
Практика: ловзар «Элп дайна».
31. Тема: Дийнан Раж.
Теори: берашна дийнан раж йовзийтар, цуьнан механлаш д1акхачор, термин «предложени» йовзийтар. Предложенеш х1итто 1амор.
Практика: дийцар.
32. Тема: Аз а, элп Нн.
Теори: аз «Н», йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Дог1у дош ала.
33. Тема: Аз а, элп Тт.
Теори: аз «Т», йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Дог1у дош ала.
34. Тема: Аз а, элп Кк.Пластилинах дийнаташ дар.
Теори: элп «К» йукъахь долу дешнаш кхоллар.
Практика: дешнашкахь мукъаза аз а, элп а «К» йаздар.
35. Тема: Аз а, элп а Ш ш.
Теори: суьрташ т1ехь йолчу х1уманийн ц1ераш йахар.
Практика: дошам болх бо.
36. Тема: К1еда хьаьрк. Ч1ог1а хьаьрк.
Теори: ъ, ь маца дуьллу дешнашкахь довзийтар.
Практика: Дошаман болх бо.
37. Тема: Мукъаза аз а, элп 1.
Теори: аз а элп 1 маца дуьллу дешнашкахь довзийтар.
Практика: Дошаман болх бо.

38. Тема: Дийнаташ довзар.
Теори: берашна тайп-тайпана ц1ера дийнаташ довзийтар. Цара бохьучу пайданах хаамаш балар. Берийн дешнех, дедакъойх болу хаамаш шорбар.
Практика: хаам бар.
39. Тема: Аз а, элп а Ж ж.
Теори: аз «Ж» йукъахь долу дийнатийн ц1ераш йахар.
Практика: элпах лаьцна туьйра. Ловзар «Элп дайна»
40. Тема: Аз а, элп ы.
Теори: элп «ы» йукъахь долу дешнаш лахар.
Практика: Ловзар «Элп дайна»
41. Тема: Аз а, элп а Кх кх
Теори: аз «Кх» йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Дог1у дош ала. Туьйра дешар.
42. Тема: Аз а, элп а Хь хь
Теори: аз «Хь» юккъахь долу дешнаш далор.
Практика: ловзар «Чекхдаккха дош». Туьйра дешар
43. Тема: Аз а, элп а Аь аь
Элп «Аь». Ловзар «мила ву тидаме?». «Чекхдаха дешнаш».
Теори: дешнашкахь мукъа аз «Аь» билгалдаккхар.
Практика: дошаман болх бо. Ловзар «мила ву тидаме?», «Чекхдаха дешнаш».
44. Тема: Аз а, элп а Оь оь
Теори: аз «Оь» йукъахь долу дийнатийн ц1ераш йахар.
Практика: дешнашна йуккъехь керла дош лахар. Самукъане байташ
45. Тема: Аз а, элп а Уь уь
Теори: аз «Уь» йукъахь долу дийнатийн ц1ераш йахар.
Практика: дешнашна йуккъехь керла дош лахар. Самукъане байташ
46. Тема: Аз а, элп а Ч ч
Теори: далийначу дешнех предложенеш кхоллар.
Практика: Ловзар «Мила ву тидаме». Туьйра дешар.
47. Тема: Аз а, элп а Ч1 ч1
Теори: дешнашкара хьалхарчу элпашца керла дешнаш кхоллар.
Практика: ловзар «Дешнаш чекхдахар». Кицанаш
48. Тема: Сан доьзал.
Теори: доьзал а, гергара нах къастор.
Практика: х1ора беро шен доьзалех лаьцна дийцар.
49. Тема: Аз а, элп а Къ къ
Теори: аз «Къ» йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Элп йаздар.
50. Тема: Аз а, элп а Х1 х1
Теори: шалха мукъаза элпаш карладахар.
Практика: дошаман болх.

51. Тема: Аз а, элп а К1 к1
Теори: аз «К1» йукъахь долу дешнашца предложенеш кхоллар.
Практика: дошаман болх бо. Элп йаздар.
52. Тема: Аз а, элп а Ю ю.
Теори: аз «Ю» йукъахь долу дешнаш далор. Ца хуург довзар.
Практика: ловзар «Тамашена йеак1ов». Чехкааларш, дагардарш, кицанаш.
53. Тема: Аз а, элп а Я я
Теори: аз «Я» йукъахь долу дешнаш далор. Ца хуург довзар.
Практика: ловзар «Тамашена йеак1ов». Чехкааларш, дагардарш, кицанаш.
54. Тема: Туьйра каде к1ант.
Теори: ла дог1а хаар, хаттарш дала 1ама дар.
Практика: схьадийцар.
55. Тема: Аз а, элп а Т1 т1
Теори: аз «Т1» юккъахь долу дешнаш далор.
Практика: ловзар «Чекхдаккха дош». Туьйра дешар
56. Тема: Аз а, элп а Юь Юь
Теори: дешнашкара хьалхарчу элпашца керла дешнаш кхоллар.
Практика: тобанашкахь болх «Чекхйаккха предожени». Ловзар.
57. Тема: Олхазарийн ц1ераш.
Теори: берийн лаам кхоллалур бу, олхазарш 1алашдан , церан доладан. 1аламе безам кхоллалур бу вайн.
58. Тема: Аз а, элп а П1 п1
Теори: аз «П1» йукъахь долу дешнаш далор.
Практика: ловзар «Элп тиладелла». «Дика дешнаш»
59. Тема: Стоьмаш а, хасстоьмаш
Теори: берашна тайп-тайпана стьомаш бовзийтар. Берийн дешнех , дедакъойх болу хаамаш шорбар.
60. Тема: Аз а, элп Яь яь
Теори: дешнашкара хьалхарчу элпашца керла дешнаш кхоллар.
Практика: тобанашкахь болх «Чекхйаккха предожени». Ловзар.
61. Тема: Адаман анатоми
Теори: берашна хуур ду меженаш йийца.
Практика: хаттар-жоп.
62. Тема: Аз а, элп а Ц1 ц1
Теори: аз «Ц1» йукъахь долу дешнаш далош къовсам.
Практика: Мила ву тидаме. Кицанаш
63. Тема: Аз а, элп а Г1 г1
Тема: Элп «Г1». Туьйра «Дика г1уллакх». Кицанаш,физминоташ 1амор.
Теори: аз «г1» йукъахь долу дешнаш кхоллар, билгалдаккхар.
Практика: туьйра «Дика г1уллакх». Кицанаш,физминоташ 1амор.

64. Тема: Аз а, элп Фф.
Теори: аз «ф» йукъахь долу дешнаш кхоллар, билгалдаккхар.
Практика: элп Ф дешнаш йукъехь лахар.
65. Тема: Сизаш хьекхар (штриховка). Сценка «Теремок».
Теори: сизнаш дахка 1амдар.
Практика:Сценка «Теремок».
66. Тема: Аз а, элп а Щщ.
Теори: элп Щ йазда 1ама дар.
Практика: дешнаш кхоллар.
67. Тема: Туьйра дешар. Берийн дахарех лаьцна дийцарш. Ловзар.
Теори: дийцар хотто 1ам дар.
Практика: Туьйра дешар.
68. Тема: Аьтто - аьрро (ориентация в пространстве)
Теори: къаста дан хаар.
Практика: шардар йар.
69. Тема: Йистехь, генахь, уллехь, лекхахь, к1елахь
Теори: къаста дан хаар.
Практика: шардар йар
70. Тема: Сизаш хьекхар (овал, полуовал). Ловзар
Теори: сизнаш дахка 1амдар.
Практика: ловзар.
71. Тема: Сизаш хьекхар (прямые линии с закруглением внизу и вверху) Туьйра дешар.
Теори: сизнаш дахка 1амдар.
Практика: Туьйра дешар.
72. Тема: Контрольный болх.
Практика: жам1 даран заняти.
Т1аьххьара горгали.

ДАКЪА 3. АТТЕСТАЦИН КЕПАШ, МАХ ХАДОРАН ХЬЕЛАШ

Контроль полученных ЗУН.
«Нохчийн меттан хазалла» программин хаарш хьочуш хиларн билгалонаш къастайо диагностически исследованишца, уьш д1айолху 3 этапе.
1. **Лахара т1ег1а.** Дуьххьаралера диагностика хуьлу к1амел даран кепаьхь. Иза йо программа д1айолош, дешар доладелча. Цо йовзийта берашках йолуш йолу говзалаш, церанна практически навыкаш а, кхи дг1а хьехархочунна болх д1ах1отто 1алашо хилита;
2. Х1ора разделан, теман а жам1 дан еш ю текущий терго;
3. Лакхара т1ег1а. Итоговой терго хуьлу контрольни белха кепаьхь. Итоговая диагностика в форме контрольной работы по её результатам определяется уровень усвоения программного материала.

Программа кхочушйича хила дезачу жамlийн мах хадоран критериш:

Хила дезачу жамlийн буха т1ехь х lоттийна мах хадоран тlerla ду (1 тlера 3 балла тlекхаччалц), иза цхьаьнадог1у программа дlалаьцна хиларан тlerlанашца. Дешаран шо чекхдаьлча, педагога билгалдо дешархоша программа дlалаьцна хиларан тlerla, таблицин чохь дlайаздо жамlаш, lаморан, кхиаран, кхетош-кхиоран динамика гуш хуьлу тlаккха.

1. Лахара т1ег1а.

Дешархоша гойту дешаран а, довзаран а хьелашца бала кlеззиг кхачар. Нохчийн матте шовкъ а лахара ю.

Дешархочун амалан сизаш. Дешаархочун кlеззиг бала кхочу нохчийн къоман г1иллакхашца.

2. Йукъара (магош долу) тlerla.

Дешархоша гойту дешаран а, довзаран а хьелашца мелла а алсам бала кхочуш хилар. Нохчийн культурица а, маттаца а шовкъ хилар а хаало.

Дешархочун амалан сизаш. Дешархо атта хьасене волу нахаца. Занятишка а дог догlуш лела, амма халкъан кхолларалли н цхьаьнакхетарш вовшахтухучу хенахь жигаралла ца гойту.

3. Лакхара тlег1а.

Дешархоша гойту дешаран а, довзаран а хьелашца кхачам боллуш бала кхочуш хилар. Нохчийн культурица а, маттаца а шовкъ а, марзо а гуш хуьлу. Тайп-тайпанчу цхьанакхетаршкахь дакъалоцу. Дешаран программа йерриге а дlалаьцна.

Дешархочун амалан сизаш. Дешархо атта хьасене волу нахаца. Занятишка а дог догlуш лела, халкъан кхолларалли н цхьаьнакхетарш вовшахтухучу хенахь жигаралла гойту.

ДАКЪА 4. ВОВШАХТОХАРАЛЛИН-ПЕДАГОГИЧЕСКИ БИЛЛАМИЙН ЦХЬАНАКХЕТАР.

4.1. Программа кхочушйаран материально-технически хьелаш.

Дешаран процесс кхачо йоллуш дlахьархьамма кху заманан лехамашна жоп луш йолу кабинет тоьуш ю. Кабинета чохь хила тарло lаморан технически гlupсаш: у, компьютер, проектор, интерактивни у.

4.2. Программина кадраца кхачо йАр.

Программа тlетоьхначу дешаран цхьана педагога кхочушъян йиш йолуш ю, нагахь санна и т1етоьхначу дешаран юкъараlаморан кху программина оьшучу говзаллина дешна ялахь.

4.3. Дешаран-методически хьелаш

Хlоттийначу lалашоне кхачархьамма а, предметан ml едахкарш кхочушдархьамма а lаморан хlара некъаш леладо:

дешнийн (дийцар, къамел, кхетор);

гайтаман (тергам, демонстраци);
практически (кхолларалли упражнениш).

Нохчийн мотт хьоьхучу хьехархочун карахь ЙУ занятиш д1айахьаран тайп-тайпана кепаш: ловзарш, къамелаш, талламан белхаш (киншкаш, музейш, экспедицеш), цхьанакхетарш, дискуссиш, репетици, къовсадаларш, пергl ат къамел дар.
Кепийн тайп-тайпаналло хьехархочунна г1о до коьртачу механаллаш т1е тидам бахийта, ткъа иштта дешархочунна ша вовза а, ша кху дуьненан цхьа исбаьхьа дакъа дуй хаа а.

Программа дl алацаран тергам барна белхан х1ара кепаш лелайо:

- хаттарш, тестировани;
- тергам бар, догдаийтар;
- анализ, ша-шен анализ, дустар;
- кхолларалли тlедахкарш а, упражнениш а.

ЛИТЕРАТУРА

Педагогана оьшу литература:

1. Е.В. Саплина, А.И. Саплина, В.И. Сивоглазов «Гонахара дуьне».
2. Ахмадов Муса «Б1е эзар дика г1уллакх.
3. Махмаев Жамалдин «Нохчийн берийн ловзарш».
4. Маккхал Шамсудинов «Ши ваша» туьйра (стела1ад).
5. Методически пособи. Йукъарадешаран ишколийн йуьхьанцарчу классийн
6. Хьехархошна «Ловзуш, 1ема».

Берашна, дай наношна оьшу литература:

1. Е.В. Саплина, А.И. Саплина, В.И. Сивоглазов «Гонахара дуьне».
2. Ахмадов Муса «Б1е эзар дика г1уллакх.
3. Махмаев Жамалдин «Нохчийн берийн ловзарш».
4. Маккхал Шамсудинов «Ши ваша» туьйра (стела1ад).
5. Методически пособи. Йукъарадешаран ишколийн йуьхьанцарчу классийн хьехархошна «Ловзуш, 1ема».

Интернет ресурсаш:

1. http://www.trizland.ru/
2. https://Rorain.ru/triz/
3. httn://www.altshuller.ru/triz/
4. http://al1forchildren.ru/rebus/

Приложени 1

Календарный учебный график объединения «Самукъане абат» на 2026-2027 учебный год

№ п/п	Хьесапан терахь, дешар д1адахаран хан	Билгала терахь, дешар д1адахаран хан	Занятин кеп	Сахьтийн барам	Занятин ц1е:	Д1ахьош йолу меттиг	1уналлин кеп
1			Комб.		Инструктаж по ТБ. Маршалла. Довзар.	НОШ лаборатория	Къамел даран кепаьхь.
2			Комб.		Абат. Элпаш а, аьзнаш а.	НОШ лаборатория	Къамел даран кепаьхь.
3			Комб.		Аз а, элп «Аа»	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
4			Комб.		Г1иллакхе дешнаш	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
5			Комб.		Аз а, элп «Уу».	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
6			Комб.		Аз а, элп «Оо»	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
7			Комб.		Аз а, элп «Ии»	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
8			Комб.		Аз а, элп Лл	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
9			Комб.		Нохчийн маттахь муха дагар до?	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
10			Комб.		Аз а, элп Мм	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
11			Комб.		Мукъа аьзнаш а, элпаш а.	НОШ лаборатория	Барта хаттар. таллар
12			Комб.		Мукъаза аьзнаш а, элпаш а.	НОШ лаборатория	Барта хаттар. таллар
13			Комб.		Дош а, дешдакъа а.	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.

14			Комб.		Аз а, элп Сс	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
15			Комб.		Аз а, элп Рр	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
16			Комб.		Аз а, элп Ее	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
17			Комб.		Аз а, элп Ээ Муьлхачу басахь ю стигал? (рисование)	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
18			Комб.		Бесаш довзитар	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
19			Комб.		Аз а, элп Бб	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
20			Комб.		Аз а, элп Хх	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
21			Комб.		Аз а, элп Вв Пластилинах дийнаташ дар.	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
22			Комб.		Аз а, элп Зз	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
23			Комб.		Дикалла а, г1иллакх а.	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
24			Комб.		Аз а, элп а Гг	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
25			Комб.		1а доладаран тидамаш	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
26			Комб.		Аз а, элп а Дд	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
27			Комб.		Аз а, элп Йй	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
28			Комб.		Жима - воккха Шуьйра - готта	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
29			Комб.		Аз а, элп а Пп	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.

30			Комб.		Аз а, элп а Цц	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
31			Комб.		Дийнан раж	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
32			Комб.		Аз а, элп Нн	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
33			Комб.		Аз а, элп Тт	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
34			Комб.		Аз а, элп а Кк	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
35			Комб.		Аз а, элп а Шш	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
36			Комб.		К1еда хьаьрк Ч1ог1 хьаьрк	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
37			Комб.		Аз а, элп а 1	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
38			Комб.		Дийнаташ довзар	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
39			Комб.		Аз а, элп а Ж ж	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
40			Комб.		Аз а, элп а ы	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
41			Комб.		Аз а, элп а Кх кх	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
42			Комб.		Аз а, элп а Хь хь	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
43			Комб.		Аз а, элп а Аь аь	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
44			Комб.		Аз а, элп а Оь оь	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
45			Комб.		Аз а, элп а Уь уь	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.

46			Комб.		Аз а, элп а Ч ч	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
47			Комб.		Аз а, элп а Ч1 ч1	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
48			Комб.		Сан доьзал.	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
49			Комб.		Аз а, элп а Къ къ	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
50			Комб.		Аз а, элп а Х1 х1	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
51			Комб.		Аз а, элп а К1 к1	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
52			Комб.		Аз а, элп а Юю	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
53			Комб.		Аз а, элп а Яя	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
54			Комб.		Туьйра Каде к1ант	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
55			Комб.		Аз а, элп а Т1 т1	НОШ лаборатория	Барта хаттар .
56			Комб.		Аз а, элп а Юь юь	НОШ лаборатория	Барта хаттар .
57			Комб.		Олхазарийн ц1ераш	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
58			Комб.		Аз а, элп а П1 п1	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
59			Комб.		Стоьмаш а, хасстоьмаш	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
60			Комб.		Аз а, элп Яь яь	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
61			Комб.		Адаман анатоми	НОШ лаборатория	Барта хаттар.

62			Комб.		Аз а, элп а Ц1 ц1	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
63			Комб.		Аз а, элп а Г1 г1	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
64			Комб.		Аз а, элп а Фф	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
65			Комб.		Сизаш хьекхар (штриховка) Сценка «Теремок»	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Контрольни болх.
66			Комб.		Аз а, элп а Щщ	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Контрольни болх.
67			Комб.		Туьйра дешар. Берийн дахарех лаьцна дийцарш. Ловзар.	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
68			Комб.		Аьтто - аьрро (ориентация в пространстве)	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
69			Комб.		Йистехь, генахь, уллехь, лекхахь, к1елахь	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
70			Комб.		Сизаш хьекхар (овал, полуовал) Ловзар	НОШ лаборатория	Барта хаттар.
71			Комб.		Сизаш хьекхар (прямые линии с закруглением внизу и вверху) Туьйра дешар	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.
72			Комб.		Котрольни болх. Т1аьххьара горгали.	НОШ лаборатория	Барта хаттар. Ша-шен мах хадор.

Приложени 2

МАХ ХАДОРАН ХЬЕЛАШ

Вводный диагностик (к1амел даран кепаьхь).

1. Маса элп ду нохчийн маттахь?
2. Шалха элпаш олурш.
3. Стенах олу аз, элп?
4. Алфавитехь маса элп ду?
5. Муьлха дифтонгаш евза шуна?
6. Мукъа аьзнаш маса ду?
7. Мукъа элпаш маса ду? Мукъаза аьзнаш маса ду хаьий?

Итоговый диагностик (контрольный болх).

1. Аьзнаш а, элпаш а.
2. Мукъа аьзнаш а, элпаш а.
3. Элпаш э, е йукъадог1у дешнаш.
4. Мукъаза аз а, элп а й.
5. Элпаш е, е, я, яь, ю, юь йукъадог1у дешнаш.
6. Мукъаза аьзнаш а, уьш элпашца билгалдар а.
7. Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа аьзнаш, уьш йозанехь билгалдахар а.